

FUNCȚIILE CONDUCERII ȘI STRATEGIILE DE FORMARE A IMAGINII INSTITUȚIEI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN MEDIUL RURAL

Mariana ZAHARIA

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

The article approaches a theoretical study in the application strategies of the school image forming in the rural average through the school – family – community relationship. Concomitant in the article are elucidated the leadership functions for the rural education which are contributing to the school image formation.

Stabilirea funcțiilor învățământului din mediul rural necesită atât o evaluare a etapei la care a ajuns acesta ca atare, cât și o cunoaștere a tendințelor, direcțiilor, împrejurărilor de evoluție a învățământului rural în perspectivă, care presupune o diagnoză și o prognoză managerială competentă și minuțioasă. *Diagnoza managerială* permite a stabili nivelul prezent la care a ajuns învățământul, a cunoaște realizările valoroase obținute în etapa anterioară, cât și valorile, experiențele pe care ne putem axa în generalizarea rezultatelor pozitive pentru a planifica activitatea pe termen mediu și lung, pentru a înlătura la timp dificultățile apărute sau pentru a preveni apariția lor și a găsi soluții de optimizare a activității școlare.

Literatura de specialitate oferă explicații ample privind prognoza și diagnoza managerială. *Prognoza managerială* este acțiunea de predicție în timp a învățământului ce determină apariția și evoluția caracteristicilor și valorilor pe care, probabil, le va avea în viitor învățământul în comparație cu prezentul. Pornind de la datele diagnozei, prognoza managerială explorează viitorul și prevede tendințele și perspectivele de dezvoltare ale învățământului, urmărind procesul evoluției și problemele care apar pe parcurs. Desigur, prognoza poate avea și o anumită doză de probabilitate, ceea ce necesită conștientizarea distorsiunilor posibile față de care trebuie gândite și corecțiile ce ar trebui făcute la timpul potrivit, pentru a evita riscurile nedorite și demoralizarea în acțiune.

În continuare vom analiza și alte funcții ale conducerii învățământului importante pentru organizarea și desfășurarea optimală a acestuia în mediul rural.

Astfel, *planificarea-programarea acțiunilor* este funcția de concepere și prevedere a conținutului conducerii învățământului. Planificarea trebuie să țină cont de respectarea legii și a obiectivelor și cerințelor concrete stabilite la nivel școlar și, în ultimă instanță, la nivelul fiecărei unități școlare. Planificarea eficientă are drept scop dinamizarea spiritului de disciplină și independență creatoare, autonomia de conducere. Planificarea înseamnă nu numai stabilirea unor obiective relativ precise, ea trebuie să aibă un caracter dinamic care să stimuleze creația, adaptarea la ceea ce este nou, pentru asigurarea unei dezvoltări durabile a învățământului și să conțină proiectarea strategiilor, mijloacelor, termenelor și responsabililor. Pentru a realiza o dezvoltare eficientă și viabilă a învățământului rural este nevoie de o planificare modernă a educației. În condițiile democratizării societății, planificarea modernă a educației reprezintă un instrument științific privind realizarea schimbărilor educaționale controlate, necesitând valorificarea diagnozei și prognozei, stabilirea obiectivelor și priorităților, elaborarea programelor și proiectelor de acțiuni.

Planificarea educației în mediul rural trebuie să corespundă schimbărilor care se produc în societate și chiar să le anticipeze nu numai în mod general, ci și în baza condițiilor reale concrete, în funcție de localitatea dată.

Planificarea de rutină trebuie să se transforme în planificare de inovare. Dacă *planificarea de rutină* are și ea o anumită importanță, deoarece asigură realizarea unui sistem informațional de educație, aplicarea metodelor specifice demografiei școlare, îmbunătățirea bazei de date statistice și dezvoltarea planificării la nivel regional și local, *planificarea de inovare* trebuie să cuprindă o gamă largă de preocupări, cum ar fi: studii de dezvoltare pe termen lung, programe pentru sporirea calității educației, dezvoltarea managementului participativ, reforma instituțională pentru descentralizarea structurilor de decizie din învățământ [1] și stimularea parteneriatului educativ, inițiativei actorilor sociali care pot contribui la optimizarea educației școlare, susținem noi, în baza experienței acumulate în acest domeniu.

În acest context, planificarea-programarea / previziunea educațională cu privire la conducerea unității de învățământ și desfășurarea procesului instructiv-educativ implică următoarele direcții de realizare: aplicarea legislației învățământului în viața și activitatea școlară la nivelul fiecărei instituții de învățământ; stabilirea

obiectivelor prioritare în cadrul fiecărui nivel școlar; stabilirea, menținerea și optimizarea condiției resurselor umane, materiale și financiare la nivelul fiecărei unități de învățământ; planificarea și stabilirea acțiunilor importante, a responsabilităților și termenelor pe perioade scurte, medii sau finale pentru îndeplinirea lor.

Această funcție se concretizează în elaborarea de programe/planuri sau proiecte de activități: program general, programe la nivel școlar, programe pe compartimente ale unităților de învățământ, programe ale catedrelor și ale cadrelor didactice. În acest sens, se întocmesc: programul general al unității de învățământ; programul activităților instructiv-educative de predare-învățare; de evaluare; activități extrașcolare etc.; programul catedrelor și a comisiilor metodice, a comisiilor diriginților etc.; programul activităților de perfecționare a cadrelor didactice și a personalului; programul de asigurare a mijloacelor materiale, financiare, dotare, aprovizionare, reparații etc.; programe/planuri individuale ale cadrelor didactice etc.; programul de îndrumare și control etc. Fiecare program/plan conține componentele esențiale ale previziunii, caracteristicile specificului sectorului și activităților respective.

Programarea ca funcție de prevedere are și un caracter de probabilitate, fapt ce necesită, asemănător prognozei, elemente de corecție, pentru a corela cu elementele neprevăzute, aleatorii și a se evita riscurile și eșecurile [1].

Organizarea-coordonarea este funcția de conducere care stabilește și asigură, în mod metodic, ordonat, chibzuit și disciplinat forțele și mijloacele umane, materiale și financiare pentru obținerea eficienței instructiv-educative în învățământ, în fiecare unitate școlară. Organizarea presupune și coordonarea, adică o funcție de sincronizare, de corelare, în mod unitar, a forțelor, mijloacelor și timpului de desfășurare în scopul înlăturării paralelismelor și suprapunerilor, a evitării risipei de forțe umane și de mijloace materiale și financiare, cât și de timp. Această funcție de conducere a învățământului presupune: coordonarea (și cooperarea) într-un mod unitar a nivelurilor școlare și a compartimentelor școlare și funcționale din fiecare unitate de învățământ; organizarea tuturor activităților instructiv-educative școlare și extrașcolare; organizarea activităților științifice, metodice și de perfecționare a cadrelor didactice; organizarea deschiderii și încheierii anilor de învățământ; organizarea activităților administrativ-gospodărești din unitatea de învățământ respectivă (dotarea cu mijloace de învățământ, curățenia, întreținerea și reparația școlii, salarizarea și premiarea, concediile de odihnă etc.); organizarea activității de îndrumare și control pe linie didactică și administrativă, responsabilitățile și termenele de îndeplinire etc. [2].

Organizarea-coordonarea învățământului este orientată de legislația învățământului și de regulamentele școlare (de ordin interior). Pornind de la această orientare normativă, unitățile de învățământ trebuie să dea un aspect concret organizării, în sensul de a lua în considerare elementele de diagnoză și prognoză, obiectivele și sarcinile specifice ale unității de învățământ, stabilind atribuțiile, termenele și responsabilitățile de îndeplinire pentru fiecare obiectiv și acțiune în parte. La îndeplinirea unor obiective și acțiuni sunt importante calitățile de personalitate ale cadrelor didactice și ale personalului managerial cum sunt: competența profesională, entuziasmul, dăruirea, spiritual de inițiativă, de creativitate și disciplină. Însă aceasta nu este suficient. Pentru a le valorifica este necesar ca prin funcția de organizare-coordonare să se asigure condițiile didactice și mijloacele materiale și financiare necesare în corespundere cu particularitățile localității date.

Îndrumarea-antrenarea este funcția de conducere care asigură orientarea, dirijarea, călăuzirea și înțelegerea obiectivelor, sarcinilor, atribuțiilor și responsabilităților de îndeplinit la un anumit nivel școlar, la nivelul unui compartiment al unității de învățământ, pentru fiecare persoană implicată în activitatea de învățământ. Îndrumarea-antrenarea este funcția de informare și instruire a factorilor implicați în activitatea învățământului, pentru cunoașterea prevederilor programelor stabilite, în vederea îndeplinirii lor. Ea are drept scop principal îndeplinirea programelor stabilite, dar și prevenirea apariției unor neajunsuri, precum și înlăturarea celor care au apărut.

Îndrumarea-antrenarea implică folosirea unei game variate de acțiuni cum ar fi: elaborarea de instrucțiuni (îndrumări) scrise, expuneri (conferințe), consfătuiri, simpozioane, mese rotunde, consultații, activități didactice-model, schimburi de experiențe, discuții individuale etc. Îndrumarea este necesară îndeosebi cadrelor didactice tinere, însă este binevenită și pentru cadrele didactice cu experiență, mai ales în cazurile stabilirii unor noi obiective, acțiuni, atribuții și responsabilități, a unor noi decizii. Îndrumarea trebuie să fie competentă, făcută la timp și în mod colegial, fără ostentație. Urmărind îndeplinirea programelor stabilite, îndrumarea-antrenarea trebuie să dinamizeze spiritul de independență, de inițiativă și creativitate a cadrelor didactice a tuturor persoanelor din unitatea de învățământ [2].

Controlul-evaluarea este funcția de verificare, analiză și apreciere a activității școlare în vederea cunoașterii stadiului realizării, precum și a îmbunătățirii ei. Controlul-evaluarea este strâns legat de funcția de antrenare-îndrumare. Controlul-evaluarea urmărește realizarea următoarelor aspecte: cunoașterea modului de desfășurare a activităților, evidențierea și aprecierea rezultatelor obținute, generalizarea rezultatelor pozitive, prevenirea unor neajunsuri, dificultăților și neajunsurilor apărute pe parcurs, mobilizarea tuturor forțelor și mijloacelor pentru îndeplinirea programelor stabilite, îmbunătățirea activității viitoare, aplicând principiul feedback-ului. Controlul-evaluarea necesită modalități și forme directe și diverse de realizare precum: vizite la orele didactice; lecții și activități deschise, schimburi de experiență; teste sau extemporale date elevilor; consultarea materialelor scrise; verificarea dotării și funcționării cabinetelor didactice, a laboratoarelor și atelierelor școlii; consultarea notițelor elevilor, a altor lucrări ale acestora; analiza rezultatelor școlare ale elevilor. Managerii pot folosi și forme indirecte de control: informări scrise ale unor șefi, mese rotunde, simpozioane, sesiuni de comunicări științifice. În general, unele cadre didactice, și nu numai, manifestă anumite rezerve față de control, considerând că acesta le-ar diminua prestigiul, personalitatea. Dat fiind că actul controlului reprezintă o funcție necesară, obiectivă pentru îndeplinirea cu succes a obiectivelor conducerii, a realizării fenomenului feedback-ului, este absolut necesar ca în îndeplinirea acestei funcții să se realizeze o serie de condiții: să se facă înțeleasă necesitatea controlului în rândul cadrelor didactice; să se îmbine controlul cu îndrumarea și sprijinul necesar înțelegerii și îndeplinirii la nivel superior a obiectivelor instructiv-educative; să fie făcute la timp, competent, sistematic, obiectiv și colegial observațiile necesare. Evaluările și controlul încep cu aprecieri pozitive, iar după caz, cu critici și îndrumări constructive; analiza, aprecierile și criticile se fac în afara activităților desfășurate. Funcția respectivă are drept scop dezvoltarea capacității de autocontrol și de autoapreciere, de autoreglaj didactic pentru respectarea prevederilor actelor normative în domeniul învățământului și, în același timp, să fie rezultatul unei profunde cunoașteri și analize a realității școlare. Acțiunile desfășurate în urma controlului să fie mobilizatoare, să dinamizeze inițiativa și spiritul creator în îndeplinirea deciziilor; să includă acte de recompensare a eforturilor și rezultatelor valoroase de performanță, iar dacă este cazul, pot fi aplicate și măsuri de sancționare (numai în cazuri-limită, optând pentru evitarea lor).

Evaluarea-controlul reprezintă o funcție obiectiv necesară și permanentă, aceasta chiar și în condițiile în care vom ajunge să avem încredere în oameni și când ei vor dovedi o înaltă conștiință profesională și moral-civică, fiindcă întotdeauna va fi nevoie să știm dacă am realizat ceea ce am programat și ce anume trebuie să facem în viitor.

Decizia este o hotărâre luată pe baza unei alegeri dintre mai multe soluții posibile, care cere realizarea activităților școlare în conformitate cu prevederile și cerințele funcțiilor de programare, organizare, îndrumare și control. Ea este funcția esențială a conducerii învățământului, funcție cu rol integrator, care dinamizează în ultimă instanță succesul activității unității școlare [6].

Deciziile se împart în: a) *decizii strategice generale*, care se referă la hotărârile ce se iau pentru organizarea și funcționarea întregului sistem de învățământ; b) *decizii strategice restrânse* care se referă la hotărârile ce se iau pentru organizarea și funcționarea anumitelor grade, profiluri sau forme de învățământ; c) *decizii tactice* care se referă la hotărârile ce se iau privind programele concrete de acțiune în cadrul deciziilor strategice și restrânse, care au nevoie de intervenția specialiștilor, cum ar fi hotărârile privind stabilirea planurilor de învățământ, a programelor școlare, a structurii anului școlar și universitar, a activităților didactice de predare-învățare și evaluare, a activităților științifice, a activităților educative etc. [6].

Într-o societate civilă, cu o democrație dezvoltată, bazată pe economia de piață, este necesară o descentralizare organizatorică și decizională, cu eliminarea oricăror tendințe de centralizare autoritaristă, pentru a se crea condițiile integrării competiției loiale ca modalitate dinamizatoare a inițiativei și a inteligenței creative a agenților implicați în actul managerial, asigurându-se găsirea de alternative adecvate și favorabile soluționării eficiente a problemelor. Prin urmare, un rol important în conducerea unităților de învățământ trebuie să-l aibă managerul, conducătorul unității de învățământ – directorul sau inspectorul – în sistemul școlar respectiv, desigur, incluzându-se și adjunctii acestora.

Managerul trebuie eliberat de presiunile supracentralizării și birocrăției administrative, ale diferitelor niveluri ierarhice, oferindu-i-se posibilitatea reală de a-și formula priorități de valoare și eficiență în acțiune, în condițiile autonomiei decizionale. În acest context, managerul trebuie să se preocupe de stabilirea cât mai corectă și reală a strategiei de dezvoltare și acțiune a unității de învățământ pe care o conduce. Pentru ca

managerul să poată conduce la un nivel de performanță și eficiență, este necesar ca el să aibă competență profesională și experiență în domeniu, însoțite de capacitatea de inițiativă, de abordare adecvată a problemelor care se manifestă în mediul rural. Managerul trebuie să se preocupe de dezvoltarea durabilă și să asigure abordarea pragmatică a problemelor, continuarea într-un plan superior a activității, înțelegerea problemelor celor cu care colaborează și ale altora, acordarea unui anumit grad de responsabilitate și recunoaștere a realizărilor în munca fiecărui membru al unității pe care o conduce. Totodată, managerul trebuie să contribuie la înțelegerea de către întregul personal al unității a transformărilor produse, sporirea interesului personalului didactic și al celorlalți salariați pentru creșterea performanțelor și eficienței procesului instructiv-educativ, menținerea prestigiului și autorității conducerii în rândul personalului didactic și al părinților, respectarea legilor și consolidarea conștiinței și disciplinei de muncă, ridicarea continuă a profesionalismului fiecăruia și formarea imaginii pozitive a instituției date, în strânsă corelație cu grija față de oameni pentru apărarea drepturilor și satisfacerea nevoilor acestora. În acest context, managerul trebuie să dezvolte relațiile de cooperare și de dialog constructiv cu consiliile de administrație, liderul sindical, cu toate cadrele didactice, familia, biserica, organele juridice locale și alți actori sociali, care, implicați în activitatea de educație, se vor transforma treptat în agenți și parteneri educaționali. Managerul va lucra în direcția unirii inteligențelor, inițiativelor și eforturilor pentru asigurarea calității educației și reușitei școlare, pentru competitivitate și performanțe înalte [1, 2, 3, 5, 6, 8].

Succesul actului de conducere plasează managerul școlar în situația permanentă în care acesta și fiecare cadru didactic la locul său trebuie să dovedească exigență, empatie și înțelegere, comportare corectă, demnă și civilizată în toate aspectele activității și vieții, deoarece în localitățile rurale oamenii se află în vizorul tuturor. Atât pedagogii, cât și conducătorul lor trebuie să manifeste flexibilitate, spirit inovator și creativ, responsabilitate sporită în plan profesional, etico-cetățenesc, juridic și managerial. Având în vedere că orice activitate managerială include și o dimensiune psihosociopedagogică, managerului i se cere ca, pe lângă o pregătire managerială, să aibă și o pregătire psihosociopedagogică, ambele genuri de pregătire realizându-se prin studii universitare, înainte de investirea lui cu o funcție de conducere.

Eficiența activității manageriale se realizează și datorită folosirii unor strategii adecvate de investigații, acțiune, analiză, evaluare etc. În acest context, pot fi luate în considerare unele strategii metodologice cum ar fi brainstormingul, metoda Delphi, studiul de caz, modelarea, stimularea, cooperarea, metodele euristice care stimulează creativitatea, dialogul, discuția, schimbul de experiență și altele. Desigur, se pot folosi o serie de forme și procedee metodologice mai adecvate activității manageriale cum sunt: ședința, negocierea, concilierea, medierea, arbitrajul, delegarea, extrapolarea, competiția, consultanța, informatizarea, studiul de fezabilitate, jocul managerial computerizat și altele.

Succesul managementului educațional în mediul rural poate fi sporit de acțiunile inteligente ale managerilor și de realizarea a mai mult și mai performant, cu mai puțin, acestea referindu-se la timp, resurse materiale și financiare, resurse umane, eforturi, caracteristici determinate de situația modului de viață pe care îl urmăm, adică cum fiecare dintre noi își gestionează propria viață și activitate.

Managementul educațional în condiții rurale pentru a fi eficient are nevoie de adaptare continuă la nou și la schimbări, având ca bază inovația și spiritul creator. Pentru aceasta el necesită structuri organizatorice continuu optimizate, automatizare și robotizare și într-o măsură sporită mijloace și tehnologii informatizate, în strânsă relație cu preocuparea de umanizare a acestora. În relația om-mașină, mai ales computer, rolul principal trebuie să-l aibă în continuare omul-manager, fiindcă nimic nu poate înlocui afectivitatea rațională și creativitatea umană. Se poate menționa faptul că valoarea și eficiența activității manageriale depind într-o mare măsură de fundamentarea ei pe teoria științei managementului și pe competențele elevate, multidimensionale ale managerului, calități ce au forța de a mobiliza toate resursele pentru realizarea cu succes a obiectivelor specifice fiecărui domeniu și fiecărei unități școlare, dar este cazul să scoatem în evidență importanța respectării tradiției, culturii locale, să ne axăm pe cizelarea continuă a trăsăturilor moral-spirituale, să ne manifestăm ca oameni cumsecade, care îmbină cuvântul și fapta, care servesc drept model moral și civic.

Managerii în domeniul educațional, inclusiv din localitățile rurale, pornind de la faptul că învățământul este cel mai important factor al instruirii și educării omului și cel mai dinamic domeniu sociouman, trebuie să asigure schimbarea și adaptarea lui la cerințele societății informaționale, în scopul instruirii tinerei generații pe baza limbajului și tehnologiei informaționale, astfel încât fiecare om pregătit de școală să știe a lucra cu calculatorul atât pentru instruirea sa, cât și pentru rezolvarea problemelor profesionale de după absolvirea

școlii sau facultății. De asemenea, să se folosească strategii de adaptare care dezvoltă dimensiunea umanistă a personalității celor instruiți.

Cercetând problema imaginii publice a instituției de învățământ din mediul rural, ne-am propus următoarele întrebări:

- De ce este nevoie de această imagine?
- Se poate activa și fără imagine publică?
- Cine formează imaginea publică a unității de învățământ? etc.

Analiza și sinteza literaturii de specialitate ne-a permis să stabilim că această problemă în general este abordată în lucrările mai multor cercetători, ca de exemplu: I.Țoca, E.Stănciulescu, A.Kendall, P.T. Barnum, L.Bernays, C.Calaraș etc.

Conform *modelului bidirecțional simetric* elaborat de E. Bernays (1960), comunicarea pentru formarea imaginii instituției trebuie să se sprijine pe un feedback bidirecțional simetric, adică instituția identifică necesitățile populației și ale sale, organizând schimbul de informații care vor corespunde *teoriei celor trei fenomene: interes, inițiativă, imagine* [7].

Dacă vom încerca să elaborăm un tablou sociopsihopedagogic al imaginii instituției de învățământ din mediul rural, în baza sintezei literaturii de specialitate și a experienței avansate, vom stabili următoarele caracteristici. Imaginea unității de învățământ include: identitatea actuală / personalitatea și organizarea acesteia; identitatea dorită; identitatea atribuită /perceptută.

Adaptarea imaginii la identitatea instituției presupune că esența relațiilor publice este determinată de administrarea legăturii dintre identitate (ceea ce este) și imagine (ceea ce văd alții că este). Funcțiile managementului educațional sunt orientate spre organizarea unei activități școlare eficiente, care ar modera iscusit relațiile publice dintre identitatea actuală, identitatea dorită și imagine. Cu cât suprapunerea dintre cele trei este mai mare, cu atât și credibilitatea este mai mare, adică imaginea este mult mai pozitivă, iar instituția se bucură de autoritate.

Rolul relațiilor publice în construirea credibilității este foarte important, deoarece acestea semnifică un raport de încredere între populație / elevi și instituție, care se transformă într-un acord /consens. Relațiile publice ale școlii cu populația pe care aceasta o deservește pot fi de diferită natură, principalul rezidă în realizarea optimă a funcției de bază: educația și instruirea calitativă a copiilor [7].

În continuare vom prezenta tehnici de design și implementare a strategiilor de formare a imaginii unității școlare în mediul rural. Interacțiunea organizațiilor cu publicul oferă cadrul desfășurării unor eforturi specifice, de tipul campaniilor de relații publice privind promovarea imaginii școlii. Cele mai eficiente strategii s-au dovedit a fi:

- organizarea unor activități de promovare a valorilor culturale (concerte, expoziții, sărbători, șezători în care se implică cât mai mulți actori sociali);
- inițierea și dirijarea unor proiecte cu caracter social (ajutarea bătrânilor, invalizilor din localitate, acțiuni cu caracter ecologic, cultural etc.);
- organizarea unor mese rotunde la care se practică rapoarte ale managerilor școlari, ale elevilor, consilierilor părintești;
- acțiuni de studiere și propagare a experienței pozitive de educație și creștere a copiilor;
- acțiuni de studiere și promovare a experienței avansate a pedagogilor, managerilor în scopul familiarizării populației cu succesele și problemele instituției din localitatea dată. Strategiile nominalizate se pot eficientiza prin implicarea variatelor tipuri de mass-media școlară, locală, regională (reviste, prospecte, tv-școlară, radio-școlară etc.).

În literatura de specialitate am identificat cinci principii ale campaniilor de succes privind promovarea imaginii școlii:

- identificarea nevoilor, a intereselor, obiectivelor și posibilităților publicului prioritar;
- planificarea și executarea campaniei într-un mod sistematic;
- monitorizarea și evaluarea continuă pentru a concretiza ce funcționează și unde trebuie făcute eforturi suplimentare;
- luarea în considerare a rolurilor complementare ale comunicării interpersonale cu mass-media;
- selecția unor media potrivite pentru fiecare public prioritar [4].

Este evident că o campanie de succes trebuie să aibă o *latură educativă*. Întotdeauna aceasta trebuie să ilumineze populația, oferindu-le o perspectivă diferită despre ceva ce știau deja sau credeau că știu.

Referințe:

1. Bunescu Gheorghe. Democratizarea educației și educația părinților. Institutul de Științe ale Educației.
2. Bunescu Gheorghe. Școala și valorile morale. - București: EDP, R.A., 1998.
3. Dragan I. Paradigme ale comunicării de masă. - București: Șansa, 1996.
4. Jean Marc Monteil. Educație și formare – perspective psihologice. - Iași: Polirom, 1997.
5. McQuail Denis, Windahl Seven. Modele ale comunicării. - București: Editura Comunicare.ro, 2004.
6. Rus Flavius Catalin. Introducere în știința comunicării și a relațiilor publice. - Iași: Editura Institutului European, 2002.
7. Stoica Cornelia. Educație și comportament. - București: EDP, R.A., 1998.
8. Zăpârțan Mărioara. Eficiența cunoașterii factorilor de personalitate în orientarea școlară și profesională a elevilor. - Cluj: Dacia, 1990.

Bibliografie:

1. Coman Cristina. Relații publice și mass-media. - Iași: Polirom, 2000.
2. Remus Pricopie. Relații publice. Suport de curs.
3. Șincan E., Alexandru Ghe. Școala și familia. - Craiova: Editura „Gheorghe-Cârțu Alexandru”, 1993.

Prezentat la 03.12.2008